

SZÉPIRODALMI

FIGYELŐ.

18-ik szám.

Szerkesztői szállítás,

hová a lap szellemi részét illető küldemények utasítandók: Üllői-ut és 3 pipa-utca sarkán 11-ik szám.

Megjelenik e lap csütörtökön.

Előfizetés helyben házhoz hordva, vidéken postai szétküldéssel, *félévre 5 ft. egész évre 10 ft.*

Kiadó hivatal,

hová az előfizetési pénzek s minden a lap anyagi részét illető dolgok utasítandók: Egyetem-utca 4-ik szám.

GOETHE ÉS SHAKESPEARE.

(Vége az első résznek.)

Önéletirata e cím alatt: „Való és költemény életéből“ megtestesítése egy gondolatnak, mely a mai korban, a német szellem közvetítése által, a világ előtt ismertté lett, Angliára nézve azonban, azon korban, midőn a könyv megjelent, egészen új volt, hogy t. i. „A férfi csakis önképzése végett létezik a világon; nem azért, a mit magán kívül, -- hanem a mit önmagában létrehozhat.“ Egyedüli említésre méltó eredménye az életnek: a dolgoknak visszahatása az emberre. — Öntudatos férfi úgy szemlélheti magát, mint harmadik személyt. Saját tévedései, elhibázásai ép oly mérvben érdeklik, mint sikerhez jutásai. Bármennyire ohajt vállalatában szerencsésen előre haladni, van ránézve magasb ohajtás: „az embernek, mint embernek, történelmét és rendeltetését kiismerni,“ — míg az önző természetűek, kik sűrűen környezik életlépteit, egyebet nem tartanak szemök előtt, mint vállalataik silány sikerültét.“

Ez az uralkodó eszme a „Való és költeményben,“ — ez az irányzsinór az abban közlött epizódok választásában, melyek épen nem az események külfontosságától, a személyek társadalmi állásától és vagyosságától függnék. Természetes, hogy így e könyv kevés anyagot nyujt arra, mit Goethe életének fognánk nevezni. Kevés adat, semmi levél, állam-szolgálati állásáról s egyéb ilyesről semmi részlet, házassága felől semmi fölvilágosítás; sőt egész, tíz évet magában foglaló korszaka első Weimáriban tartózkodásának, életének legtevé-

kenyebb része, csak meg sem említettik. Olykor ellenben némely szívviszonyok, melyek körül, mint mondani szokás, mi eredmény sincs: legnagyobb fontossággal tárgyaltatnak. — Egyes, különálló tárgyakkal halmoz el. Mindennemű eltérő nézetek, világkeletkezési eszmék, saját szerű vallásos fejlődések, főleg pedig kitünő férfiakhoz és a koruk elhatározó szellem-áradalmihoz való viszonya ránézve oly mozzanatok, melyek körül a legszélesebben kiterjeszkedik. „Nap-és évkönyvei,“ olaszthoni útja, a francziaországi hadjárat és a szint-annak történelmi része ugyanezen nézőpontból érdekesek. Ez utóbbiban igen röviden megemlíti Keplert, Roger Bacon, Galileit, Newton, Voltairt, — és a kecs, mely a könyvnek ezen részében van, abban áll, hogy egyszerűen eladja: mily állást foglalnak el egymás irányában, s aztán vele szemben, az európai műveltségnek ezen csillagai. — Vonalat huz Goethétől Keplerhez, Goethétől Newtonhoz, — s ezen egyszerű vonalvezetés egyszerű megfejtése egy nagy fontosságú föladatnak a férfit és a kort illetőleg. — Ilyes munkában kedvet talál olyankor, midőn Iphigenia és Faust nem fogják le, és az ily munka legkevesebb részébe sem kerül azon teremtő önmegfeszítésnek, melyre Faust és Iphigenia körül szüksége van.

Felötlő, hogy a művészet birodalmában a törvényadó maga nem művész. Oka talán, hogy igen sokat tudott, hogy éles látása a dolgoknak legaprólékosabb jelenségeire vonta figyelmét s a kellő táv-látpont elvesztése

által, az egészre való nézése meggyengült. Törédékes, alkalmi költeményeket és kiszakított gondolatokat ír, — melyek azonban mitsem hagynak érintetlenül. Ha drámához vagy elbeszéléshöz fog, ezer felől gyűjti, választja nézleteit, s azokból oly műértően, mint tőle telik, egészet alkot. Szemléleteinek nagy része nem bir életszeresen beilleni művébe; ezért összefüggetlen melléklet alakban adja, — levelek, naplók s más ilyesekben. Még így is fennmarad egy sereg részlet, melyek nem találták meg illő helyüket. Ezek már csak a könyvkötő rendezésére bizatnak. És így, a gyakran pongyolán egybe szőtt szálait nem véve is a műszerkezetnek: egész köteteket birunk tőle egyes fejezetekből, tanmondatokból, Xéniákból stb.

Véleményem szerint azon világiás hangulat, melylyel elbeszéléseit adja, számításos. Fejlésének menete vezette őt erre. Gyenge oldala ez egy nagyszerű tudósnak, ki szereti a világot, mely iránt hálára van kötelezve. Ő tudta, hol találhatók könyvtárak, képgyűjtemények, építészeti művek, tudósok stb. és tudta azokat kénye-kedve szerint használni. Bizalma a szerencsében nem volt erős; önkéntes szegénységnek, mindentől megfosztottságnak nem embere. Sokrates szerette Athént, Montaigne Párist, és Madame de Staël úgy nyilatkozott magáról, hogy csak ezen oldalon megsebezhető. — E tekintetben szemlélni Goethét gyönyör. A lángezek rendesen oly rossz lábbon állnak az étellel szemben, oly betegek ennek, hogy mindenki örömeztőbb látná őket valahol egyebütt, mint a hol épen vannak. Mily ritkán találkozunk olyannal, ki az élet tekintetéből nem rosszul érzi magát és azzal nem irtózva néz szembe! Némi szegyenpir ül a derék, törekvő férfiak arcán. Lényükön van valami, mi könnyen torzalkkává válhatnak. — Goethe azonban, a maga korában és a világban, egészen szerencsés és otthon volt. Senki nem volt hozzá hasonlóan arra alkotva, hogy éljen, s nem talált nála bensőbb gyönyört ezen mulatságban. Műveinek legbensőbb élete a fejlődés, s ez kölcsönöz azoknak oly nagy hatalmat. Igaz, hogy az örök- és minden földiségtől megtisztázott valóság eszméje, azon gondolat nélkül, vajon a mellett az ember

számithat-e előnyre, ennél valami fensőbb. Hasonlóan magasztosabb: magát teljesen odaengedni költői lelkesedésnek. Mégis, Goethe könyvirási indoka, összemérve azzal, mi minket Angliában és Amérikában könyvet írni ösztönöz: úgy áll, mint a tiszta valóságé, — és ő elég hatalmas arra lekesíteni, mi minket az igazhoz közelebb viszen. Ez által ő a könyveknek visszaszerzett valamit azon erőből és méltóságból, melyek hajdan a könyv varázserejét tették.

Goethe, belépve oly századba és országba, melyben könyvek, erömüvi segédzerek és soknemű követelmények turbósége alatt minden eredeti észtehetségnek el kellett fojlani: megtanította az embereket, a részleteknek ezen hegy-halmazán győzedelmeskedni, s azok fölött úrkodva rendelkezni. — Napoleont helyezem melléje! Mindketten képviselői voltak: a természet neheztelő visszahatásának a szokásos és halva született dolgok és gondolatok örök becsre emelkedni akarása ellen. — Két merész valódiság embere, kik tanulmányaikkal együtt, (mindkettő saját szerű tehetségei szerint), fejszét vetettek azon fának gyökére, melynek gyümölcsei: a pártok haszontalan fecségése, és az üres látszat. Ezt saját korukért, s általában minden korért tették. — Goethe munkájához kész-örömet kezdett, a nélkül, hogy a nép szava által buzdítottatott volna; akarat és módszer saját lelkéből nőttek ki. Óriási terhet rakott a maga vállaira; semmi bátortalanná nem tette; fáradság föl nem tartotta lépteit; csak abból meritett mindig új erőt, hogy egy irányon nem folyton, hanem fölváltva haladott; — és így tört előre 80 éven át, ifjui hévvel, célja felé.

A mai tudománynak végső tana az, hogy az organismusnak legmagasb egysége nem kevés alkatrészből, hanem az alkrészek legbonyolultabb összehatásának eredménye. Minden teremtmény közt az ember az, melynek képzésére legtöbbnek kell egyesülnie; — a legegyszerűbb rovar, a volvox globator, mint másik szélsőség áll vele szemben. Főadatunk: megtanulni az ó- és ujkor tömérdek örökségét, kamatozóvá tenni. — Goethe megtanít, hogy e tekintetben ne csüggedjünk el; megmutatja, hogy ha valamelyik korszak a másikinál kedvezőtlenebbnek látszik lenni, e kedvezőtlenség csak arra nézve

létezik, ki nem merészkedik azzal szembe lépni. A lángész fénykörnyezetben és öszhangzatának érzerében bizton halad előre a korok legmélyebb sötétségeiben is. — Nincs földi hatalom, mely az emberiséget és a nap óráit haladásukban föl bírná tartani. A világ ifjú; mult korok nagy emberei barátságosan kiáltanak buzdítást. Szent iratokat kell irnunk, hogy az eget és földi világot újra egyesítsük. A geniusz titka : hazugság

létezését nem türni, mindent, mi tudatunkká válik, egy igazsággá összealkotni; az uj-kori élet tul-mesterkéltségébe a művészet, tudomány, könyvek és emberek iránt hitet és bizalmat támasztani, és kezdetben mint végül, életünk folytán, mint végetlen időkre nézve : az igazat az által tisztelni, hogy azt necsak elismerjük, hanem tetteink zsinór-mértékeül tegyük.

J. L.

BELIRODALOM.

AZ EMBER TRAGÉDIÁJA. Drámai költemény. Irta Madách Imre. Kiadta a Kisfaludy-társaság. (Folytatás.)

Im az Ember tragédiájának conceptiója, a felfogás nagyszerűsége — és tragicuma szempontjából. De e conceptiót mindenben hibátlannak még sem mondhatjuk, s hibáit époly őszinteséggel kell megjelölnünk, a mily örömmel mulatunk jelességeinél.

A harmadik szin végén előbb Ádám, reá Éva, nyilvánítják vágyukat : belátni jövőjükbe, amaz :

Hadd lássam : mért küzdök, mit szenvedek?

emez :

Hadd lássam én is, e sok ujulásban
Nem lankad-e el, nem veszít-e bájam?

s mind kettő egyesült kértére mondja Lucifer :

Legyen. Bűbáját szállítok *redtok*,
És a jövőnek végeig *beláttok*,
Tünékeny álmok képei alatt . . .

Világos tehát, hogy a költő első eszméje az vala : mind kettővel láttatni az álmot, életök, jövendő-jök tragédiáját. Ennek azonban tovább semmi nyomát nem találjuk. Mig Ádám nem csak mindenütt a látások sarkpontja s azokban részint cselekvő főszereplő, részint azon szemlélő, kiért az egész panorama felállitva lenni látszik, sőt több-helyütt némi — majd világosb majd homályosb öntudatával bir annak, hogy ő tulajdonkép nem Phárao, vagy Miltiades, nem Tankréd vagy Kepler, hanem csak Ádám a ki épen álmodik (mire még visszatérendünk) — addig Éva, az egész tragédiában csak ugy szerepel, mint a többi mellékszemények bármelyike, mint Hippia kéj-hölgy, vagy a konstantinápolyi patriarcha, vagy Rudolf császár, vagy bármelyik azok közül, kik Ádám álmainak kiszinezésére szolgálnak. Staffage

mint a többi. Álomkép, a ki semmi öntudattal nem bir. Nem ugy Lucifer; ő Lucifer marad minden alakban s e tekintetben magával az álmódó Ádámmal egy rangu az Ádám álmában. Sőt egyszer még fölébe emelkedik, s midőn ez, a phalansterben, hirtelen indulatában, kardot akar ragadni, — Ádámra kiált : Álomkép, ne mozdulj! — vállára teszi kezét s az megdermed. — Végre mikor az ébredés jő — Ádám, mindazt mit látott, min átment, tudja. Éva mitsem abból; ő csak aludt a lugasban s még azt is elfeledte, mi vágygyal alvék el.

Látnivaló hogy itt különös dualismus van, és pedig nem csak a kivitelben, netalán ennek nehezségei miatt, hanem egyenesen a conceptio gyökerében. Vagy Évának nem kellene az egész jövő-be pillantási vágyról tudni, nem kellene elalunnia — hanem az egészben kizárólag Ádámról volna szó; vagy (a mi kétségkívül sokkal nehezebb, s már eszméjében is ellenmondást rejtő) Ádámnak és Évának egy s ugyanazont kellene álmodnia, s mint Ádám egyizben felismeri Évában Évát, ugy ennek is sejtelemmel kellene birnia Ádám kilétéről s hozzá való viszonyáról, — mindenek fölött pedig az ébredés után Évának is ugyanazon öntudattal kellene birnia, melylyel Ádám bir. Egyetlen egy esetben van még is Éva ily sejtelmének némi nyoma. A hatodik szinben, midőn, mint Juliát, Sergiolus énekre szólítja fel, mond többi közt ennyit :

Ugy érzem, mintha álomban fekünném.

De ezt erre vonatkozóznak venni nem merjük. Ha igen, csak növeli az említett dualismus zavarát.

Említők, hogy Ádám néha egészen beolvad illető alakjainak „zárt egyéniségébe“ — és sem arról, hogy ő tulajdonkép nem ez vagy az, hanem Ádám, sem arról hogy előbbi alakjaiban mit küzdött, mit élt, mitsem tud, hanem tökéletesen ugy szól s tesz, mint azon illető egyénnek jelleme

hozza magával; máskor ismét részint Ádám-voltáról világos tudalma van s a mellette álló Lucifer fölismeri és mint Luciferhez szól hozzá, — részint egyik vagy másik lejátszott szerepére emlékezik s tesz célzásokat. Egy pár példát idézhettünk. Midőn, mint Miltiades, kiábrándulásában ezt mondja :

— én voltam a bolond,
Hivén, hogy ily népnek kell a szabadság

az előbbi jelenet Phárao alakjára czéloz, mit Lucifer is ezzel erősít :

Átláttad-e, hogy a bódult tömegnek
Nemesb ura voltál, mint ő neked?

s ugyan erre vonatkozik, a Tower magasán, hová az alanti zaj eszményi dallamszerűségben hallszik fel :

Egyiptomban sem hallott volna fel
Ilyen magasra a rabok nyögése

Midőn, szint e jelenetben, a nyegle bájitalát árulja s annak hitelére ép azon személyeket sorolja elé, kikben Ádám előbbi alakjait élte le, — reájok emlékezik mint önmagára. Legvilágosb ez emlékezés Ádám utolsó alakjában, midőn az emberiség nyomorult végét, a kihült föld színén, szemlélve, így kiált fel :

Ah Lucifer! ki egykor ottan álltam
Az ember bölsejénél, a ki láttam
Mi nagy jövő reménye ringa benne,
Ki annyi harcát mind végig csatáztam stb.

Sőt néha, a mű körén kívül, a világtörténelmi ember oly alakjaira s egyéneire is emlékszik vissza Ádám mint önmagára, melyeket nem szemeink előtt személyesített, s melyekről nem az Ember tragédiájából, hanem egyebünnen lehet csak tudomásunk. Midőn pl. azt mondja Cassiusnak :

Ah Cassius! ha ismernél, ki véled
Philippinél csatáztam.

S általában hogy eme phalansteri jelenetben Lutherre, Platóra, Michel-Angelora s a többire ráismer, (bár azok felléptetésének eszméjét a legszerencsésebbnek mondjuk) — különösen ellenkezik a mű más szempontból tartott helyeivel. Lucifer is egy versen arra emlékezteti Ádámot :

Nem vérezél-e el Chaeroneánál
A megbukott szabadság védtetésében —
És Constantinnal nem küzdél-e később
Világuralmát hogy megalapítsd? —

holott czéljára, magából a mű köréből is hozhattott volna szintoly jó példát fel: a Phárao és Miltiades ellentétében; mint utóbb némileg teszi is, talán Tankréd és Keplerre czélozva :

Nem vesztél-e el hitmartyr gyanánt,
S később a tudománynak fegyverével
Nem álltál-é a hitnek ellenében?

Nem mondjuk hibának azt, hogy Ádám némileg megtartja alap-létét, alakjainak egyéni vál-

tozásai közt, s bir sejtelmével küzdelmei egész sorának szorosb összefüggéséről, mert ezt a mű egy-
ségé kívánja így; sőt elismerjük, hogy ily különös dualismus némileg az álom-állapotával tapasztalatilag s lélektanilag megegyeztethető, álmunkban néha tudjuk, hogy az csak álom s homályosan érezzük magunk lételét, majd ismét kilétünk érzete elhagy. De mind ezt megengedve, e kettős felfogást még is a conceptio tisztaságának akadályául tekintjük. Ha Ádám öntudata csak homályos sejtelmeként derengene át néhol, mint Évái egy-
izben, a fentebb idézett helyen, igazolva látnók mint pl. a Tankréd-alakban, midőn Izaurának a szerelem édes sejtelmességével mondja :

Ugy rémlik : egykor már ismertelek,
Hogy együtt álltunk isten zsámolyánál :

de hogy az, ki imént egészen Kepler volt, s mind az, mi Keplernek fáj, szivét mélyen s valóban gyötré, — a jövő perczen higgadt sőt hideg reflexiót tegyen arról, mit mint Phárao vagy Tankréd látott, tett, élvezte : ez a, mit sehogy sem igazolhatunk.

S e pontnál már, mielőtt többet mondanánk róla, számot adhatunk azon legelőször kiejtett szavunkról, hogy az Ember tragédiájának írója nagyobb gondoló mint képzelő erővel bir. Tisztán látjuk, mi jól és erősen vala Ádámja gigondolva : az ember teljesen elvontan, és egyszersmind egyénitve; alaptulajdonai s jelleme folytonos megtartásával s aztán egyénisége árnyalatainak reá rakásával ; most Phárao majd Miltiades ; most Tankréd majd Kepler, igazán, valóhíven — de mindenik alól kicsillámlik s kimosolyog az eredeti Ádám. Oly formán mint a legművészibb színész : egészen Lear, egészen Hamlet, egészen Othello — s mégis Kemble, vagy Aldridge, vagy Egressy. — A szerző felfogása előttem tisztán áll. Hiában! képzelő ereje nem tartott egyenlő lépést az eszme erejével; a költő nem érte utól a bölcsészt. Ennek tulajdonítjuk, mire később ismét visszatérünk, azt is, hogy a gondolat sokhelyt, egész meztelenségében jelenik meg, úgy mint philosophiai vita-iratban keresők, és nem csak személyesítést — mint drámában kellene — nem talál, — de még a képzelődés köntösét, költői kifejezést s nyelvet is nélkülöznie kell.

De előbbi ösvényünkre visszatérve, még egy hibát kell megjelölnünk az Ember tragédiájának egészében, mielőtt az egyes jellemek, alakok s egyéb részletek birálatára mennénk át. Az Ember tragédiájában az embert, a küzdő, cselekvő, szabadakaratu s végzetteljes sorsu embert Ádám képviseli. Természetes következés abból, hogy nemcsak az egész mű, hanem minden egyes cselekvény középpontja ő legyen. S ez így is van, kifogás nélkül, egészen a tizenegyedik színig, hol a jelenkor képét vázolja, egy mozgalmas képben, költőnk. Itt már Ádám nagyobb részint csak szemlélő — bár még magának is jut a cselekvésből. A

következőkben mind kevésbé kevésbé látjuk a küzdő embert s mind inkább a tőle külön, — álmódó s vizsgáló Ádámot. A phalansterben Ádám egészen Ádám tudatával lép fel s előbbi életéről és az emberiség egész történetéről, mint ébrenlétben, teljes tudalommal rendelkezik emlékezéseiben, s csak a jelenet végén, Évájára akadva, lép még, mint idegen közbeszóló, cselekvőleg fel. Az űrben tett utazás már semmit, épen semmit nem tartott meg az előbbi felfogás-módból; de itt úgy látszik a dolog természete s a körülmény sajátossága követeli, hogy Ádám egészen csak távolról szemlélő lehet a földre nézve. De már a végjelenetben, ha az előbbiekkal egyuton halad, Ádámnak kellene a nyomorult Eszkimónak lenni — hogy ébredésekor annyival mélyebb legyen süllyedtségének nyomasztó érzete, s eme képet is bevehesse élményei

közé. — Talán az lehet gáncsunkra a felelet: hogy az ébredés felé az álom láthatára tisztul, közelg a valódisághoz. De részünkről e különbségét a mű előbbi s utóbbi részeinek, a felfogás tisztasága elleni hibának tartjuk — s legfőként ezt okoljuk a már említett dualismus miatt is. Azon szerepekben, midőn Ádám mint cselekvő egyén lép fel, ritkábban esik ki azon szerepből, melyet épen játszik; az utóbbiakban, midőn a szemlélődő tulnyomó benne a cselekvő felett, — sehogy sem lehet tisztába jönie (sem neki sem az olvasónak) — Ádám-e ő vagy az kinek nevét s alakját viseli? S a mely arányban ekkor nagyobb benne a reflexio, azon arányban csekélyebb a költészet s képzelődés ereje.

SZÁSZ KÁROLY.

(Folytatjuk.)

T Á R C Z A.

PUSKINBÓL.

Ne zengd, oh lány, ne zengd nekem
Georgia fájó dalát :
Távol föld s élet újra kél rá
Előttem, álmokép gyanánt.

Dalodból csengve, égető
Kinok közt zúdul ez reám :
A pusztai éj, a holdvilág,
S a bű a gyermek-lányka arczán!

A kedves árnyat itt tenálad —
S ah! mily örömmel — elfelejtem;
De énekedre megjelen,
S hí a távolba, a kegyetlen.

Ne zengd, oh lány, ne zengd nekem
Georgia fájó dalát :
Távol föld s élet újra kél rá
Előttem, álmokép gyanánt!

ZILAHY KÁROLY.

EREDETI SZÉKELY NÉPDALOK *).

I.

Oh bánat, búbanat, keserű búbanat!
Egen mennyi csillag, ha mind deák vóna,
Földön mennyi fűszál, ha mind penna vóna,
Erdőn mennyi levél, ha papiros vóna,

Tenger sűrű habja ha mind tenta vóna,
Még sem irhatnók le búmat bánatomat,
Búmat, bánatomat, bennvaló titkomat,
Ez életben való keserű sorsomat.

Istenem, istenem! oh édes istenem!
Egy írődeákom mért nincsen énnékem,
Egy írődeákom, egy bizott emböröm,
A ki most csakhamar lenne jó eszközöm.

Íródeákommal levelem iratnám,
Biztos embörömtől utra bocsátanám.
Rigómtól küldeném, de igen csácsogó,
Titkos panaszommal így bänni nem tudó.

Méhemtől küldeném, oly mezőre talál,
Szíve szerént való szép virágra leszáll;
Mézet szippant szegény, követi a halál,
Igy bánatom mindig nálam marad tehát.

Fúdd el, jó szél, fúdd el az én bánatomat,
Könnyebbítsd meg bár te nyomorult sorsomat,
Vidd szél fúvására, víznek lementire,
Vidd rózsám házának ablaküvegire.

Még onnét is fúdd bé az ő kebelére,
Az ő kebelére, hogy haljon meg véle,
Még se haljon szegény, hadd éljen kedvére,
Éljen a ki élhet az ő édesivel. —

Én már nem élhetek az én kedvesömmel,
Végit adta isten az én életemnek,
Bétöltötte kedvit minden irigyimnek,
Istenem, fizess meg volt ellenségimnek.

*) Kriza János becses gyűjteményéből.

CSAK AZ ELSŐ SZERELEM BOLDOGÍT.

(Kis kép a nagy világból.)

II.

Mióta szemet árulnak a világon, derekabb s jószívűbb szénárusnő nem létezett, mint a kedves Prellerné asszonyság. Nem lehet ugyan mondani, hogy Prellerné asszonyság igen sokszor nagyon emelt hangon ne vitatkozott volna azon fuvarosokkal, kik az ő al-dunasori szenesboltjába szállíták ezen fekete, égetőanyagot, — nem lehet ugyan határozottan állítani azt se, hogy a midőn a vevőknek kimérte fertályonként a szemet, ezt olyan csintalan ügyességgel ne rakta volna a mérőbe, hogy néha imitt amott meglehetősen hézagossá volt az adag, — sőt még az sincs egészen minden kétségen kívül, hogy néha — midőn a vevők véletlen félrefordultak, a született szénárusnő egy-egy darabkát el ne csippentett volna: hanem, ha a dolgot jól meggondoljuk, — ha figyelembe vesszük Prellerné asszonyság számos más jó tulajdonát, — ugye gyengeségek oly csekélyeknek látszanak, melyeket a derék nőnek szívesen elnézünk és megbocsátunk „Élni és élni hagyni!” — ez volt az ő jelszava, s ehhez hiven munkálkodék és fáradott életének minden idejében.

Boltjában tökéletes kereskedőnő volt; azért mondjuk *kereskedőnő* s nem: *kereskedő*, — mert igen számos izben tapasztalók, hogy a kereskedők sokkal szemesebbek, nyernivágyóbbak, ügyesebbek s fukarabbak szoktak lenni férjeiknél, — s így sokkal inkább kereskedők semmint azok. — Boltjában tehát — ismételjük, — tökéletes kereskedőnő, tökéletes szénárusnő volt. Jókora reggel maga nyitotta meg a boltot, s uralkodott délig, — ebédutántól fogva pedig estelig. — S bizonynyal keresni kellett volna pontosabb és figyelmesb uralkodót, mert az ő figyelme még azon szép két széndarabra is kiterjedt, — melyek a boltajtó két szárnyára mustra gyanánt drótok között kifüggesztve valának; úgy hogy azon gyermek, ki csintalanságból valami nagy kulcsal vagy kövel egy darabkát le talált volna ütni e diszes kirakatból, — bizonyos lehete arról, hogy Prellerné asszonyság

azon pillanatban ott terem, s meglehetősen súlyú kezeivel igen elevenen érezteti a kis bűnösrel, — hogy az erkölcsi törvények következtében mit érdemelnek azok, kik áthágják ama parancsolatot, mely így hangzik: Ne lopj.

Hanem — és ez valóban igen csodálatos — a mily szigorú vala Prellerné asszonyság üzletében: ép oly gyengéd volt üzletén kívül. — Jó szíve a szeretet hajléka volt, — szerette férjét, szerette a kávé, s szerette továbbá mindazokat, a kik őt fel-fogták, megértették, — a kik vissza nem éltek jóságával, — s a kik éppen oly gyengédek valának mint ő.

Igen sajnáljuk, hogy bővebben nem szólhatunk róla, — de mindamellett el nem mulaszthatjuk, hogy egy két vonást ki ne emeljünk életéből. — Tizenöt, husz esztendő jóformán leforgott már azóta, mióta Preller ur nejevé lett, — s daczára e nem-csekély időnek, — a gyengéd asszony még most is minden déli 12 óraker, s minden esti hatóráker gondosan letörlé arczáról a boltban rászállott szénport, hasonlóan kezeiről is, s így állt ki boltja ajtajába, — s mindezt azért, mert férje, a ki a Ferenczvárosban városi hivatalnok volt, — ez időben szokott hazatérni, s ekkor régi, régi szokása szerint feleségecskáját mindig de mindig megcsókolta. Higyétek el énnekem, tizenöt-husz évi lévén a házasság, ritka nő várja ily gyengéd gondossággal férjének csókjait!

S a milyen kedves jóságot tanusított kötelessége teljesítésében mint házastárs, — ép oly gyengéd s figyelmes volt ismerősei, jó barátai iránt. Volt Prellerné asszonyságnak egy megbecsülhetlen kedves portékája, — egy zenélő óra. Kedves emlékül birta egy asszonyságtól, kinek gyermekei mellett évek-hosszat szolgált mint felügyelőnő. — A kisdetek sirását még akkor, hajdan gyakran elhallgattatá ezen óra zenéje, — s szintén ekkor, hajdan — ugyanazon pillanatban zendült meg ez a melancholicus zene, mi-

kor Preller ur térdre borult a hajdon előtt, — s bevallotta iránta táplált érzelmeit. — Valahányszor a jó asszonyság tehát ez óra zenéjét hallá, — a multak édes emlékei mindannyiszor felmerültek lelkében, — s azon gyengéd pillantás, a mit ilyenkor férjére vetett, — azután az a csendes sóhaj, mely kebeléből előtört midőn a zenélő gép egy hangos kottyanással végzé el az élénk, ösrégi mazurkát, — e pillantás és e sóhaj tanuskodtak arról, hogy ez egyszerű nőben érző szív lakik. — S minthogy ily kedves emlékü volt ez óra, — természetesen féltette s óvta, s hogy ne kopjék, — hétköznap mindig megállítá, — sőt gondosan letakarta egy zöld fátyollal, — mely hajdan valamelyik kalapját ékesíté. De a midőn jött a vasárnap, — midőn egyik másik régi jó ismerős bizonyosan eljött meglátogatni az „öregeket“, mint önmagukat Prellerné asszonyság nevezgeté, már félkettőkor vígan járt az óra, s minden óraütés multával, egy előleges berrenés után, pontosan eljátszotta darabját, örömeire és gyönyörűségére a Preller párnak, s tiszteletére a vendégnek.

S így még el kellene mondanunk sok mindenfélét, — ha időnk volna rá, — a mink azonban épenséggel nincs, — mert ime nem szabad elmulasztanunk tanui lenni azon érdekes párbeszédnek, — mely férj és nő között foly, — az egyszerű ebédközben, melyet az aggoeska pár kettecskén fogyasztgat. — Ugye ma volt az utósó terminus? — kérdé a férj.

Prellerné asszonyság kissé összeresztent, s önkéntelenül köhintett egyet.

— Igen, édes öregem, — ma van az utósó terminus — viszonzá Prellerné asszonyság, erős hangnyomattal mondvá ki a van szót.

— Tehát hiszed azt Nancsi, hogy még ma megfizet?

Prellerné asszonyság bizalmasan nézett férjének szürke szeméibe.

— S tudnál szegényre haragudni, ha még ma sem fizetne? — kérdé a jó asszony válasza helyett.

Preller ur vizet és azután bort töltött színes üveg poharába, melynek felé fordított oldalán egy városháza volt köszörülve.

— Tudnál rá haragudni? — Kérdé az asszony újra.

Preller ur kiüríté poharát, — letette, s megtörlé száját.

— Tudod, Nancsi, haragudni épen, talán még sem; hanem kissé neheztelni. — Nem felejttem én, hogy fiatal, nem felejttem én hogy festész és hogy szerelmes; hanem arra is gondolok ám, hogy jó mélyen benn vagyunk már az őszben, — hogy itt lesz előbb utóbb a tél, a kiadások szaporodnak, s az az ötven hatvan forint is csak jobb lenne a semminél.

— De csak nem kétkedel benne, hogy ha módjában lesz — meg ne fizessen?

— Abban nem, — hanem mikor lesz ez Nancsi?

Az asszonyság már újra szólni akart festészünk védelmére, — hanem ugyanekkor megesendült a csemetyü, s rövid idő mulva a szolgáló jött be, jelentvén hogy megint itt van az a zsidó, a ki a festész urat ma már negyedszer keresi.

— Hogy az isten bocsássa meg a szemtelenségét, érdemes is azért a tiz forintért ennyit idejárn! — pattant fel a jólelkü szénárusnő, — s felkelvén kiment, s ilyen szavakkal utasítá el a hitelezőt:

— Én nem tudom, szeme nincs-e magának, — vagy épenséggel nem hall semmit? Nem mondtam már ma egyszer, hogy a festész ur a grófnál van falun, kinek azt az ötszáz forintos képet festi, melyet e napokban kell bevégeznie?!

A hitelező némi ellenvetések tétele s kérdezősködések után távozik.

— Nancsi te hazudtál — jegyzé meg Preller ur mosolyogva, mikor felesége megint elfoglalta előbbi helyét az asztalnál.

— Ilyen esetben nem véték — viszonzá az asszony — ha mi tudunk várni, — hogy ne várhatna inkább ez az uzsorás?!

S még tovább is folyt a beszélgetés, mignem az lön vég eredménye, hogy Prellerné asszonyság ma is felszólítja a festészt a fizetésre, — és ha ez még ma se' fizetne, — akkor — akkor — várnak majd tovább is.

De nem kellett várniok. — Ugyan e nap délutánján, egy negyed ötre, a festész beállított Prellerné asszonyság szenesboltjába. Két helyen adott rajzórakat, — ma pénzt kapott mind a két helyütt, — s adósságának felét lefizette gazdasszonyának.

Madame Preller igen szépen megköszön-

te azt is, — és mondhatni egész anyai bizalommal szolt a festészt kereső hitelezők látogatásairól.

— Kedves Prellerné asszonyság — mondá a festész élénken — jó lesz minden; — néhány nap mulva biztos jövedelemforrásom nyílik. Addig azonban kissé távol kell maradnom Pesttől. Holnap reggel utazom. — Elmaradok mintegy hat, hét napig.

A meglehetősen zilált s össze nem függő szavak tökéletes értelmét Prellerné asszonyság aligha felfogta ugyan, — hanem azért, ujjai közt hajtogatva a kapott harmincz forintot, — teljesen helyeslőleg mondá :

— Bizony az nagyon jó lesz, — igen célszerű gondolat!

S a mit Prellerné asszonyság nem értett ugyan világosan, de azért még is helyeslett, — a dolog ebből állt : Lujz néhány napra távozott Pestről ; falunlakó egyik nővére kisded honpolgárral ajándékozta meg a nemzetet, — s Lujzáért esde magamellé beteg ápolónak. — Történet szerint Viktor ugyanazon vidékről kapott igen kedves szüreti meghívásokat, a mely vidékre Lujza ment; — arra is kérték a kedves meghívók, hozna magával valami derék, — társaságba való fiatal embert. — Ki legyen az más mint János festész, — s ki ment volna örömebb mint János festész? A dologban ugyanémi kis ármány volt, — a mennyiben ugyan is János festész egy hanggal se' tudatá barátjával, hogy Lujza is távozott.

A kedves ott, a hitelezők itt : amaz vonta, ez üzte a festészt. S így lön, hogy mindeneiket átgondolván, — János ur nem hogy valami kifogást tett volna a kis szüreti kirándulás ellen, — sőt a hirnek hallattára megölelte, megcsókolá barátját, — magához szoritva oly hatalmasan, hogy a képzelgő jó fiú ez ölelés után legalább öt perczig hadonázott jobb karjával, s nem épen a leggyengédebb szavakban fejezé ki teljes indignációját.

Viktor az elutazás napja előtt még meglátogatá barátját, újra tervezték, okoskodtak, beszélgettek, — feleltek, miglen Viktor egyszerre felkiálta :

— Dicső, felséges, classicus! — és felugrott székéről, — s az ágyhoz rohant, melyen igen csinos czifra parasztszür feküdt.

Viktor egy pillanat alatt nyakába keríté a czifra szürt, sőt egy hatalmas réz fo-

kost is látván a másik szögletben, — azt is felkapta, — s a képek lehető legnagyobb veszedelmére kegyetlenül forgatni kezdé.

— Barátom, én így utazom! — kiálta fel élénken s a tükör elé állott és illegeté magát.

— Megörültél? — kérde János festész komolyan megrémülve.

Tudnunk kell ugyanis, hogy abban az időben, mikor mindezek a dolgok történtek, a deli magyar öltözetnek a magasb körökben még hite se' volt, — s a szür és a fokos úgy kerültek a festészhez, hogy alföldi genreképeket festvén, — modellirozásakor szükségé volt ezen nemzeti, népies öltöndarabokra.

— Mit?! — kiálta fel Viktor, a ki igen tetszett magának — mért ne tennénk egyszer egy kis juxot? — Barátom, én ebben utazom.

S végre nem használt semmi szó, semmi hang, Viktor egy hatalmas csomag árvalányhaját is elő kúrkászott valahonnan, melyet pörge kalapjára feltűzván, s e kalapot nyalkán szemére nyomván, olyan deli falusi legényt ábrázolt, — hogy bizonyos lehet benne, ha így jelen meg, három falu leánya beleszerelmesedik.

Végre el lön határozva, hogy a következő napon hogyan indulnak, Viktor természetesen protestált az ellen, hogy ő jöjjön kocsin a festészhez, — a kocsifogadást János ur vállalá magára, — s nagysokára mindenkben megegyezvén, — a holnapi viszontlátás reményével elváltak egymástól. János festésznek becsületszavára megkelle ígérnie, hogy a szürt és a rézfokost elviszi magával. S csakugyan úgy lön minden, a mint el volt határozva. János ur valami tíz perczel később ért ugyan oda, — hanem ki is kapott érte becsületesen, — hiába mentegeté magát, hogy lehetlen vala Prellerné asszonyságtól megszabadulnia, ki el nem bocsátá mindaddig, a mig jó meleg kávét nem ivott nála, — s a mig be nem vágott két pohárka fenyőmagos pálinkát, melyet a jó asszonyság férje számára tartogatott egy négyszögletes pintes üvegben, s mely itálnak a jó asszony több orvosi erőt tulajdonított a világ minden patikájának összes gyógyszereinél.

S azután Viktor is kocsiba ült, — bele-

helyezkedék a cifra szürbe, — egészen parasztosan rátámaszkodott a fokosra, — s általában annyira beleképzelé magát a puszták fiának szerepébe, — hogy most még a hidegről se' panaszkodék, a mit pedig méltán csodálni lehet, lévén az idő oly csipős, hogy a lehellet emberségesen meglátszott a levegőben.

S utnak bocsátanók szó nélkül a mi két ifju vándorunkat, nem terhelnők az olvasót semminémű leirással, — ha egyetlen-egy kis esemény elő nem fordul vala a vasuti indóháznál, melyet okvetlen meg kell említenünk.

Megvolt Viktorban a hiúság, — hogy ő a cifra szürt meg akarta mutatni az utazó közönségnek. Mulattatá a tréfa, hogy minden ember úgy megbámulá. — A mint vállára volt kerítve, — úgy ment ő maga a pénztárhoz mindkettejük számára jegyeket váltandó; János urat pedig beküldé a második számú váróterembe, hogy örködjék gondosan a magukkal vitt kis batyuk felett.

János ur hiven teljesíté is e kellemes tisztet, — a mennyiben egy sarokba bevult, s élénk képzelődése a kedves váratlan találkozást a legtarkább s legváltozatosabb képekben festé lelke elé.

Lön azonban, hogy Viktor, a két zöld jegyet balkezében tartva, — a fokost pedig jobbajával mélyen szür alá rejtve jött nagy lelkendezve és meglehetősen elpirulva. — Szótlanul veté azután a szürt János ur mellé, — a fokost a szür mögé, leszedte kalapjáról az árvalányhajat, — s mindezt egy rövid pillanat alatt elvégezvén, — töredelmes szívvél mondá a festésznek :

— Barátom, számár vagyok! Jujujuj! szörnyü bolondot tettem!

— Nos? — kérdezé a festész, a jegyekre pillantva — talán a pénztár — —

— De hogy a pénztár, dehogy a pénz — hanem a szür, meg az angyal, az az égi angyal!

Mindenesetre igen találékony észnek kellett vala lennie, a mely ezen szavakból kitalálhatta volna, mit ért alattuk mondjuk.

— Barátom — folytatá Viktor — láttad-e az angyalt? Isten valóságos angyalát?

A festész tagadólag rázta fejét.

— A mint a pénztártól eljövök, a hol

czifra szüröm roppant respectust gerjesztett irántam : egy asszonyság jö velem szemközt, — s mellette egy szöke lányka, — hanem olyan, hogy — — jajajaj!

— Talán ismerösöd?

— Oh dehogy az! Fájdalom, hogy nem az! Mind az asszonyság mind az angyal — még ő is! — elmosolyodtak, kinevettek a mint veszett uti toillettemet megpillanták. Regardez maman, comme c'est drôle! — mondá az angyal, — de észrevevén hogy elpirultam, elpirult ő is, — és félrefordult, — s bizonyára úgy nevetett. Végem van, barátom, egy szürnek lettem áldozatává. Tragoediát írhatnak rólam, melynek az lesz czimé : Viktor, vagy cifra szür és rézfokos.

János ur hangosan felkaczagott a kedélyes szavakra, melyek igen zamatosan voltak előadva.

— Oh jer, jer, barátom, nézd meg azt az angyalt, — jer, hadd tegyem jóvá hibámat, — hadd mutassam meg magamat előtte emberi ábrázatban.

— Hol van?

— Az elsőhelyi váróterembe léptek! — sóhajtá Viktor nyomatékosan mondva ki az első helyet.

És szép arczról levén szó, — a kis batyu természetesen ör nélkül hagyatott. — A két ifju a lehető legdelibben összeszedvén arczát és termetét, kimentek a folyósóra, s mindketten oly hosszú pillantást vetettek a váróterembe a nyitott ajtón át, a mennyit az illem — és az ajtó nyitottsága megengedtek. — Hanem e rövid pillantás is elegendő volt arra, hogy még János ur is, — a Lujz arczával oly szerelmesen eltölt János festész is, lelkesülten mondja Viktornak.

— Gyönyörü, gyönyörü leány!

— S barátom, ezen ajkak nevettek ki engemet! — mondá a segédszerkesztő desperálva — de nem is tudom, hogy tehetnél olyan csodálatost, hogy azt a kárhozatra méltó szürt elhoztad magaddal!

S még néhányszor fel s alá lépdelték az ajtó előtt, — mignem a nagyszámmal megjelent málhavivők, — az érezhetőbb taszigálás, a zajosbbá lett élénkség, a váróterembe való betódulás mind oda mutatott, hogy be kell szállani a waggonokba.

— Isten veled angyal! — sóhajtá Vik-

tor kedves tragikomikus hangon, — még egy hosszú pillantást vetvén a váróterembe.

— Szervusz kis galamb — mondá a festész; — s valamint társának szavai ingyen se bizonyíták, hogy az ujdondász a lánykába csakugyan beleszeretett volna: az ő bucsúvétele épen oly határozottan tett tanúságot a felől, — hogy nem lett ez új tü-neménybe szerelmes.

— Viktor minden áron János festész vál-lára akarta vetni kimenet a czifra szűrt, — ez azonban ünnepélyes óvást tett ellene, — hatalmas felkaczagás közben mondván:

— De pajtás, ha hoztad, — viszd! mely határozott nyilatkozatra Viktor a lehető legkisebbre bajtogatván össze a czifra szűrt, — a fokost pedig elrejtvén, — a mennyire lehetett sietve menekült egy waggonba, — melynek ablak melletti előülését elfoglal-ván, — (a légvonallal nem akart szemközt ülni) kitekintett, ha az angyalt még egyszer megláthatná. Nem látta meg többé, — az első helyi minden utazó saját waggonjában volt már.

Ekkor tehát újra beburkolózott a czifra szűrbe, — szivarra gyujtott, — kalapját hetykén féloldalra nyomta, s midőn a harmadikat is elcsengették és a mozdony fű-työlt, majdan a vonat indult, — a segéd-szerkesztő hatalmas füstfelleget fujván a légből, szívből szakadottan mondá:

— Isten veled szerkesztőségi iroda, — correcturák, torturák!

S minthogy tárgyunkra valami lényeges befolyással nincsen a kirándulásnak szüreti része — ennek bővebb leírásába és előadá-sába nem bocsátkozunk.

Elég lesz ha elmondjuk, hogy a kedves Viktor minden kisebb állomásnál figyelme-sen kinézett, vajon hol száll ki az angyal, s minden nagyobb állomásnál leszállt s egy rövid sétát tett, ha talán megláthatná az angyalt, de azonban egyetlenegyszer se sü-került, a mi végre is boszantá a mi tisztelt barátunkat, — mit a többi közt abból is ki-lehete venni, hogy végre hatalmasan bur-kolózván a czifra szűrbe, — tréfás haraggal mondá: — „no angyal, ha ilyen hideg és érzéketlen vagy irányomban, akkor vigyen a manó!” — hogy ezután kiszállván a meg-határozott állomáson, hogyan keresték fel a számukra rendelt alkalmatosságot, — mi-

lyen szívesen fogadák őket a kedves falusi családnál, — a hova hivatalosak voltak, Viktor hogyan udvarolt rögtön a házi kis-asszonyoknak, kiket gyermekkoruk óta is-mert, János ur mily kedvesen mulattatá az öreg urat meg az öreg asszonyságot, — mi-lyen kedves, kedélyes volt megérkeztük nap-ján a remek vacsora, melyen a nagyváros-ból jött két ifju nagy csodálkozására még levest is ettek, a mely szokástól a házigaz-da — kit János ur méltán classicus öreg úrnak nevezett — csak halála által vál-meg; — hogyan eltréfáltak még vacsora után; Piroska kisasszony — ki a növeldeből nem rég került haza, mily kedves ügyetlen-séggel pengetett el néhány dalt a cimba-lom szerű zongorán, minden hamisan meg-ütött hangnál a zongora elhangoltsága ellen panaszkodván, — a két lovag még is ho-gyan diésérte a kisasszony igazán szívreható játékát, — Péter bácsi azután milyen na-gyot ásitott, a mi általános felszólítás volt a lefekvésre, — a kisasszonykák hogyan pi-rultak a papának ezen illetlen cselekedetén, — s végre a két városi urfi milyen grátiá-val mondott jó éjt, — János ur hogyan meg-fogadta, hogy vigyázni fog rá mit álmodik, — Piroska kisasszony milyen kedvesdeden kívánt neki szép álmakat — s végre az uta-zásban és a beszédben megfáradt két delfi milyen boldogan feküdt le a pompás falusi ágyakba, — s másnap reggel hogy aludtak még akkor is midőn Péter bácsi már lega-lább három béresét összeszidta, kik ügyet-lenül rakták fel a jövő napon megkezdendő szüretre viendő kádakat, — vagy valamit elfeledtek, — hogy a kisasszonyok mennyivel rendesebb rendetlenségben léptek ki háló-szobájukból ma, mint egyébkor szoktak, — végre a pesti vendégek milyen grátiával je-lentek meg a reggelinél, — János ur mi-lyen hatalmas álmodt rögtönzött, s Viktor barátunk mily pompás étvágygyal költé el a második findsa kávéját is, — mind e dolgok sokkal természetesebbek és sokkal közönsé-gesebbek, semhogy leírást igényelnének.

S ugyancsak ily futva említjük és em-lithetjük meg, hogy ezen napon, Viktor és barátja megérkezének másodnapján, Kati-cza és Piroska kisasszonyok a reggeli után egész délig a konyhában sűrögtek forogtak, minden rangu és rendü, alakú és izü, nagy-

ságu vagy kicsinységü túrós, barackos és szilvás töltött vagy csak megkent tézstasuteményeket készítettek, pecsenyéket igazgattak, szalonáztak, sütöttek, forgattak, öntöztek, metéltek, — rakosgattak; — tányérokot, poharakat, étszereket mosattak, — kosarakba helyezték, s mindent oly vigyázattal, hogy el nem tört belőlük egyetlen darab se, a mama ugyanis szigorú parancsolatot adván ki, — ha kedves edényei közül eltörnek valamit, meg nem engedi, hogy az atyus muzsikát hozasson holnap. Hogy ez alatt az idő alatt Péter bácsi hogyan meghordozta vendégeit szerün, pajtában, istállóban, hogyan elmagyarázott mindent, — s hogy a fiuk mindegyike a magyarázatra való figyelés helyett mennyivel inkább azon jártatta esztét, milyen toasztokat mondjon holnap — délfelé végre hogyan jött az első szekér vendég, egy piros orru nótárius, — a ki arról volt nevezetes, hogy mióta él, mindig délben járt látogatóba, hogy az ebéd-ről el ne maradjon, — de a ki mindamellet igen mulatságos ember, s olyan mesterségeket tud, hogy két három száz esztendővel ezelőtt megégették volna értük, — nevezetesen megette a kést, meg a villát, — bebizonytá, hogy tizenegynek fele hat, — s volt egy ármányos deák verse, a mely szerint kitudta számítani, hogy ha valami hajóban husz keresztyén meg tizenöt zsidó volna, de a hajó nehéz lévén, tizenöt embert ki kellene vetni minden kilenczediket dobván vízbe, — hogyan kellene az embereket állítani, hogy mindig a zsidók maradjanak a kilenczedikek, — s több ilyesek; — s hogy Péter bácsi milyen jóízűen mosolygott mikor meglátta a tréfás embert, — hogyan kiáltott be a konyhába: — „Asszony, pálinkát az asztalra, itt a nótárius!” Hogy a nótáriussal egy Antal Mihály nevű ifju ember is jött, a ki a nótárius ur falujában gazdálkodott, — s a ki igen kedves egyén volt, — iskoláit szorgalmasan végzé, — örömmel oltvasgattott azután is, — s ha volt a mi némileg bűnössé tette még is, — az: hogy néha vidéki leveleket is irt a szépirodalmi lapokba, valami roppant ábrándos név alatt.

Hogy Péter bácsi miképen mutatta be egymásnak vendégeit, — hogy a vidéki levelező mily igen örült a szerencsének, — személyesen ismerkedhetni meg azzal, kit

szelleme által már oly régóta ismert, — hogy a fővárosi coriphaeus mily tekintélyes arcczal fogadta e hódolatot, hogy azután a tréfás nótárius ur hogyan elbohószkodott kissé a konyhában, — de mily élénken törekedett a szobafelé mikor a hatalmas szilvorium bevitették, — hogyan bevágott rögtön egy pohárkával, — s hogyan megcsipentette Piroska kisasszonynak a konyha tüzétől kipirúlt arcát, mikor a kedves lányka a papramorgóhoz valami harapni valót hozott, s végre hogyan ültek ebédhez, — a kisasszonyok mily keveset ettek, mondván hogy ők a konyhában már a szagával is jólaktak; stb. stb.

Ebéd közben a tréfás nótárius ur egyszerre elkomolyodott.

— Kedves Katicza kisasszony — mondá az idősb kisasszony felé fordulva — megsiratna-e engemet, ha én mostanában meghalnék.

— Uram Jézus! — kiáltott fel a kisasszony — hogyan jut ez jegyző urnak eszibe?

— Bizony, édes kis galamb, én igen közel állok a halálhoz — szólt a jegyző ur.

— Talán rosztul állnak a szőlők, — talán kevés bor lesz az idén — jegyzé meg csipősen Piroska kisasszony.

— Mindjárt leharagom a fejét! — kiáltott a tréfás nótárius ur hatalmasan s a kisasszonyfelé kapott, — hogy az — bocsánat a kifejezésért — egy nyikkanással árulá el, hogy valóban megijedt.

— Pirka, Pirka! — mondá anyja s fejét csóválta mintha haragudnék.

— Most már csak azért is meghalok, — fegyver által, — rablók gonosz fegyvere által! — mondá a veres orru nótárius ünnepélyesen.

Azután fenékgig ürité poharát.

— Ad vocem rabló — mondá Péter bácsi — mi ujság Szomoláról? Nem csipték el még?

— Épen ez az a mit gondolok! — jegyzé meg a nótárius elégedetten tekintvén körül — igazán komolyan beszélek! A ficzkó újra megjelent környékünkön, s ugyancsak szemtelenül üzi mesterségét! Ma itt, holnap ott, meg megjelen estenden, s majd eleséget, majd italt, majd pénzt csikar ki a lakosságtól; úgy hogy a Szomola név olyan, mintha az ördögöt emlegetnék! A hol legjobban

félnek tőle, a hol leggyakrabban emlegetik, bizonyosan ott jelen meg leghamarább.

— Valami gonosztevő, rabló? — kérdék a pestiek érdeklően.

— Igen, — viszonzá a nótárius — egy alig huszonöt éves suhancz, a ki oly szemtelen, hogy egy fokossal felfegyverkezve merészkedik még a csapszékben is megjelenni. Zsarolásai azonban türhetlenekké kezdenek válni, — s ezért három falu embere van kirendelve ellene, — s a falusiak polgári vezére *én vagyok*. Ha a dolog lövésre talál kerülni, bizonyára én esem áldozatul!

— Oh oh! — kaczagott fel Piroska — a vezérek hátul szoktak állani, — s tudom, hogy ezzel a joggal nótárius ur is ugyan csak élni fog!

Nem akarjuk folytatni az ezen szavak-

ból származott tréfás feleselést, — szükségtelennek véljük leírni a jövő napot, — a szüreti ünnepet, — sőt még a mulatságok végeztéveli elbucszások szivreható voltával se akarjuk keseríteni a nyájias olvasót, — hanem becses figyelmét inkább ama sebe- sen haladó kocsira kívánjuk fordíttatni, mely a szüreti mulatságokra következő napon verte föl az út porát, s a mely kocsira, ha egy pillantást vetünk, s rajta két ifju embert látunk ülni, — melyek egyike lengő árvalányhaját visel kalapján, s cifra szűr van kényesen a vállára vetve, s bátran hadonáz a réz fokossal — ezen ismervek elégségesek arra — (az előbbieket tudván) — hogy a kocsin ülő két ifju nem más, mint a mi ironk és festészünk, kik épen útban vannak Lujznak meglátogatására.

GYÖRY VILMOS.

(Folytatjuk.)

KISFALUDY-TÁRSASÁG.

Tudósítás az 1848-beli pályázásokról.

Az 1848-ban kitűzött jutalomkérdések közül a szépműi föladásra: „Kivántatik II. József császár életképe,“ egy, a rendkívüli költői föladásra pedig: „Készítettessék legenda sz. Erzsébet magyar kir. hercegasszonyról,“ három pályamunka érkezett; az első rendbeli nevezetesen e jelíggel: „Saluti publicae vixit, non diu, sed totus,“ a másik rendbeliek pedig következő jelíggel:

az 1. számú: „Lelke magas menynek fénypalotáiban él,“

a 2. számú: „Egy dalt;“

a 3. számú: „Egyszerűség.“

E pályamunkák vizsgálat alá bocsáttatván, az illető bírálók jelentései következőkben öszpon-
tosultak:

a) „Második József életrajza“ alaposág tekintetében nem üti meg a mértéket s formája sem felel meg a művészet magasabb kellékeinek, minélfogva jutalomra nem méltó;

b) a három legendai pályamunka nemcsak irodalmi nyereségül nem tekinthető, de költészetünk színvonalán a mérsékeltbb igényeknek sem felel meg, a jutalom tehát egyiknek sem adandó ki. Legkevésbbé rosznak nyilatkoztatják a bírálók a 3. számú, s „Egyszerűség“ jelíggel ellátott munkát, s ha a társaság mégis megítélné a jutalmat, azt ennek javasolják kiadatni. Ez leginkább meríti ki az Erzsébet mondanakörét, némileg egyé-
nit, s yalamennyire érdekeltséget is gerjeszt az olvasóban; a 2. számú, melynek jelíggé „Egy dalt,“ nyelv és verselés tekintetében ugyan az

előbbit felülmulja, de jelíggéhez képest inkább csak dal, s legendai alakra jóval hátrább áll nála; az 1. számú pedig, melynek jelíggé: „Lelke magas menynek fénypalotáiban él,“ csak a Garayféle balladák hangját utánozza roszul és a jutalomra nézve számba sem vehető.

A Kisfaludy-társaság magáévá tevén a bírálók javaslatait, elhatározta, hogy egyik jutalom se adassék ki. E határozat következtében a szerzők nevét rejtő négy jelíggel levél elégettetett.

Kelt Pesten a Kisfaludy-társaságnak 1862-ik évi jan. 30-dikán tartott üléséből. *Greguss Ágost*, titoknok.

Jutalomkérdés, melyet a Kisfaludy-társaság 1862. évi febr. 6-án hirdet.

Kivánatos levén oly irodalom-történeti mű létrehozása, melyben a magát költői vagy itészi pályára képezni akaró ifju áttekinthesse, a mi nálunk ez ideig a széptani kritika mezején történt; megjelölhesse az indulás-pontot, a különböző irányokat, azok feltünőbb képviselőit; tudomást szerezhessen azon könyvek, folyóiratok s egyéb le-
helyek felől, melyekhez fordulnia kell, ha az e téren kifejlett munkássággal bőven, alaposan meg akar ismerkedni; szóval, midőn a jelent tovább fejleszteni kívánja, alkalma nyiljék a multnak színvonalára helyezni magát: a Kisfaludy-társaság elhatározta, több összefüggő kérdés sorozata által hatni oda, hogy a magyar széptani kritika története megteremjen. E körbe tartozván minde-
nek előtt a széptani általános elvek és nézetek fej-

lődése nálunk (nem zárva ki idegen nyelvű szépe-
seinket se); továbbá a gyakorlati ítéset műkö-
dése, leginkább szépirodalmi művek, a kötött és
kötetlen formák szabályainak tisztázása körül;
végre általában a nyelv aesthetikai oldalának ki-
fejtésére irányzott törekvések: ezuttal a társaság
az első, az általános elvek fejlődését ismertetve,
bíralva lehozó történet egy részére nyit pályáza-
tot, megjegyezvén, hogy nem töredékes adat- és
idézet halmazt, hanem egybefüggő, jól tömbe-
zött összeállítást, okfejtő, világos tárgyalást kíván. E
szerint:

S Z I N H Á Z.

DOBSA ELLENBIRÁLATÁRÓL *).

Dobsa felszólal ismét saját drámája mellett
(lásd a „Magyar Sajtó“ 1862. január 25-iki és
28-iki Tárcaját). Senki sem vonhatja kétségbe
jogát. Minden ellenbírálat igazolja magát, mihelyt
azt mondja az író: szölok, mert bíráloim oly né-
zetekből indultak ki, melyeket az irodalom ér-
dekében szükséges megczáfolni vagy helyreiga-
zítani.

Dobsa nem indokolja ily egyszerűen, miért
helyes neki, mint szerzőnek, műve mellett lándzsát
törnie. Tulajdon cikkében nagyon elágazó véle-
ményeket találunk e kérdésre nézve. Egyik versio
szerint ostromolt várban képzelet magát, s azt
mondja: „Mindenkinek megvan azon joga, hogy
védje magát, ha megtámadják.“ Tehát a kritika
formaszerinti támadás, s a várba szorított szerző-
nek védnie kell magát, főleg a „Szépirodalmi Fi-
gyelő“ *vont-csővü ágyú* ellen! — A ki a hadtan-
nak csak ábéczejét tudja, a Dobsa állását ezekből
kényszerített, defensiv állásnak fogja bizonyítani.

De más helyen őszintén bevallja, hogy egész
antikritikájának tulajdonkép nem egyéb a célja,
mint „a lusta kritikát *fülharapni* álmaiból. A tavi
halak is ellustásodnak, ugymond, ha nincs köztök
csuka. S mert már egy idő óta erős poshadt sza-
got kezdek érezni kritikáinkon, elhatároztam ma-
gamban: egy pillanatra fölvenni a csuka szere-
pét. A *harapásokra* hintsen balzsamot ügyszere-
tetem.“ A természet históriának éppen a halak
osztályára vonatkozó paragrafusában sietek be-
vallani készületlen voltomat; de képzeletünk egy-
kis megerőltetésével azt az értelmet tulajdonit-
hatjuk e helynek, hogy e mondás olyan allegoria,
mely ezt jelenti: a kritika nagyon is jámbor kezd
lenni, s szüksége van Dobsa viz-zavarására, hogy

*Adassék elő a széptani elvek, nézetek fejlő-
dése irodalmunkban Szerdahelyi Györgyötől 1830-ig.
Jutalma huszonöt arany.*

A kéziratok, idegen kézzel, tisztán másolva,
bekötve, lapozva, a szerző valódi nevét rejtő, le-
pecsételt jelenmondatos levél kíséretében, folyó
1862-dik évi november 1-ig a társaság titoknoká-
hoz küldendők.

A társaság tagjai nem pályázhatnak.

Kelt Pesten a Kisfaludy-társaság 1862-dik
évi január 30-kán tartott üléséből. *Greguss Ágost*,
titoknok.

el ne büzhödjék. Tehát a kritika egyszer vont-
csövü ágyú, máskor büzhödt mocsár! Dobsa pe-
dig ugyanazon egy tettében egyszermind jámbor,
védelmi és a kegyetlenségig támadó állásban van!

Egy harmadik versiót is találunk cikkében.
Azt mondja ugyanis, nem éppen jelen művére, ha-
nem általánosan, hogy mikor az író megtapsolt
műve mellett a rozsaló kritika ellen fölszólal, nem
is magát védi, hanem egy harmadikat, t. i. a *köz-
zönséget*. Itt a bizonyíték is: „Ha egy mű a köz-
zönségnek tetszik, *lovagias kötelességévé válik az
írónak*, hogy közönsége tetszését, ha csak lehet,
ne engedje compromittáltatni!“ (Felséges nép,
nagyságos galléria!)

Egy negyedik indok, a miért az ember anti-
kritikát ír, nincs szavakban kimondva, hanem
tényleg kimutatva — s ez bizonyít legtöbbet;
mert a legtulságosabb ő-zinteségű embernek is,
tette, eljárása őszintébb, s így többet bizonyít a
puszta szavaknál. Elmondom egyszerűen a tényt:
nem nagyítva, nem kisebbitve.

Dobsa a művéről megjelent néhány bírálatot
sorra veszi, s közülök az tetszik neki legjobban,
mely magasztalásokkal halmozza el, t. i. a Bolnaié,
ki egy nagyon mellékes s igen gyenge kifogást
hoz föl. A dicséretet Dobsa elfogadja, a kifogást
nagy superioritással teszi tönkre, eszébe sem jut-
ván kételkedni, hogy a kinek ellenvetése ily gyar-
ló, dicsérete vajon alaposabb-e? Következik Dux,
a „Pesther Lloyd“ munkatársa, ki tüzetes cikket
írt „Sz. István“-ról. Dobsa nagyra becsüli, „éles
szemét s szigorú, de higgadt elméjét.“ S méltán.
De csodálatos, hogy ez éles szemnek, e higgadt
ítéletnek csupán csak a Dobsa színművére írott
bírálatában annyira nincs igaza, hogy még az
alapeszmét is merőben ferdén fogta fel! — A
„Szépirodalmi Figyelő“ pedig, mely a mű kiin-
dulását s első conceptióját hibáztatja, nagy csodá-
latközssal olvasta a dráma szerzője. E lap bírá-
latát Dobsa tökéletesen porrá teszi! — Végre kü-
lönös, hogy Dobsa csak akkor kezd büzhödt szagot
érezni a kritikán, mikor az ő művéről van szó —

*) Hogy e választ ily sokára közöljük, nem az író ké-
sedelméből történt. De közölni, bár későn, szükségesnek
látjuk, mert meddő polemia helyen elveket fejteget, külö-
nösen a drámairó jogát vizsgálja, szemben a históriával.
Oly kérdés, melyet nem fölösleges vitatni.

máskor az „ügyszeretet“ nem bántja azt a *harapni* való kritikát!

Miután tehát ennyire fölvilágosított Dobsa azon indok felől, mely az ellenbírálókat hasznosságát kétségtelessé teszi, lássuk az ellenbírálókat azon részét, mely az én bírálatomra felel.

Dobsa oly hiányok fölfedezését várta az én bírálatomtól, melyek nyomán igazíthatott volna művén egyetmást, a minthogy, nagy dicséretére, korábbi művein is javított. Azonban ritkán történhetik, hogy a bíráló éppen azt adja, a mit az író várt, s aztán a bírálót csak igen kis mértékben írják a szerző számára, különben magánlevelekben kellene folynia a kritikának; hanem írják a nagy közönség s közte minden író számára, ezért jelen meg nyomtatásban. Végre egész cikkem, mely a „Figyelő“ 10-ik és 11-ik számában olvasható, mint egész iránya és tartalma tisztán mutatja, nem a részletek, hanem az egész hibáztatására vonatkozott. Egész cikkemben azt mutogatom, hogy Szent István nem tragoediának való tárgy, hogy nem kellett volna feldolgozni, — nem pedig azt, hogy aprólék részeiben mit kellett volna másképp csinálni. Mikor az alapot rosznak tartom, mi gondom az arabeszk díszítményekre, melyek ha sokkal szebbek volnának sem telhetnének bennök örömem? — Félreérthetlenül, hosszan s ismételve mondtam ki bírálomban, hogy a *részletekben* sok ügyességet, a történeti adatok részleteiben sok hűséget látok, s még sem helyeselhetem a művet, s egészben véve még sem hű a történethez. A részletekhez való ragaszkodás az egész fölfogásának kárára Dobsa ellenbírálójából is kiteszik. Bírálatom egyes kikopott részleteit morzsolgatja, s a főfő eszmék fejtegetésére nem marad tere.

Nincs hálátlanabb dolog a polémiában, mint mikor azt kell mutogatnia az embernek, hogy nem azt állítja, vagy nem azt tagadja, a mit ellenfele neki tulajdonít. Ezuttal tehát egy-két példa elég e panaszom bizonyítására. Ronow Ágnes példájában nem azon jogot tagadám, hogy *képzelt* személyeket ne lehetne a tragoediába szőni — ez absurd állítás volna. Csak azt akartam mondani, s úgy hiszem, mindenki úgy fogja érteni, hogy nem tartom a tragoedia és a nagy történeti tárgyak méltóságával egyezőnek, hogy ifj. Dumas féle udvarhölgyek és cselszövényeik által legyen modernné téve a mű. Továbbá azt mondja Dobsa, azért nem tünteték föl erősebben István politikai reformjait, mivel: — „István miért védené azt, a miben meg nem támadtatik?“ Ezen reform, mely *népszerű* vala, „nem lehetett drámai összeütközés tárgya. Ez annyi lenne, mintha azt kívánná (Salamon), hogy fából csináljak vaskarikát.“

Mit mondtam én? „A király és nemzet közötti viszony ferdén van feltüntetve (a politikai reformok mellőzése miatt). „Megengedem, hogy másképp alig lehetett volna tragoedia hőssé tenni az első magyar királyt.“ Tehát nem kívántam,

hogy Dobsa fából csináljon vaskarikát, sőt éppen azt foglalja magában egész cikkem, hogy a minnek a tárgy természeténél fogva nem lehet egy meghatározott formát adni, sohse erőltessük azon formába. Föl kell említenem, hogy cikkem elején, a részletekre nézve bőven elismerem, hogy Dobsa „a részletekben megtartotta a történet adatait,“ hogy nemcsak a főszereplők, hanem kölesönös viszonyaik dolgában is, a részletekben nagyfigyelem van fordítva a történeti hűségre, s kiemelem különösen Imre herceget és viszonyát, Dobsa lelkiismeretességének példájaként. Mirevaló hát ellenem felhozni: „tény Imre herceg szüzességi fogadása és megnősülése; tény Imre hercegnek a koronázás előtti rögtöni és erőszakos halála“ stb? — Mindezt mintha tagadtam volna! Holott világos szavakban még többet is elismerék. Végre csak még egy helyet! — Dobsa ezt mondja: „igen merész dolognak tartanám ha (Salamon)... azt akarná kihozni, hogy nem történtek véres lázadások“ (István reformjai miatt). Pedig nem elmondtam-e a „Figyelő“ 174-ik lapján: „Történek ellene (István ellen) részletes föllázadások... de hogy ezeket végleg legyőzte, mutatja, hogy a nemzet roppant többsége mellette volt. Mert e győzelmeket nem zsoldos sorkatonasággal vívta ki.“ stb.

Lehet-e ezek után méltó panasza Dobsának a színbírálókra, kik elhangzó szavak után ismeretlik és bírálják műveit, mikor maga így bánik akárhányszor újraolvasható cikkek nyomtatott soraival?

Hagyjuk azonban e meddő böngészetet, térjünk az elvek vitatására.

Én azt állítom, Szent Istvánból nem lehet tragoediát alakítani; — „a történet István királyában senki sem lát tragicumot.“ Dobsa ezt feleli rá: „Elhiszem, de az nem is szükséges! Elég ha én látok. A Phidias márványában sem látott senki Venust. És benne volt! Már pedig az író és történeti tárgy közt az a viszony van, mi a szobrász és márvány közt: a természet adja az anyagot, a szobrász a szellemet.“

Midőn nem csak Dobsa színművének, hanem egy előbbi történeti műnek bírálójában egészen történeti szempontra állék, nem ok nélkül tettem. Régóta tapasztalhatta mindenki a legnagyobb visszaéléseket történetünkkel a színműírók részéről. De megvallom, hogy bár eléggé előkészítének a példák, Dobsa fenébbi állítása meglepett. Nem hittem volna, hogy a mi gyakorlatban nem ritka tünemény, ily leplezetlenül tan gyanánt hirdettesék, hogy a visszaélést annyira megszentesített „usus“-nak tekintse valaki, melyet a törvény-cikkek közé kell már igrtatni.

Dobsa szerint hát *holt anyag* a történet, melyben nincs szellem, mely a költőkre szorult, hogy magasztosságot, tragicus érzést, *fatumot* tömjenek bele! — a világrendet, Nemesist a teremtő kifelde, hát s a képzelet licentiájára szorult, hogy jelentéssel bírjon, hogy az emberi sorsból, mint

Hamlet mondja, a kifeezamodott világrendet helyreigazítsa, s szinpad mesterkedéseivel a történetet újja teremtsen!

Dobsa szavaiban nem kevesebb van kimondva, mint az, hogy egy tragoedia-költő minden történeti tárgyól képes tragoediát csinálni. Mily véghetetlen gazdag márvány hegyeket ígér ez ugyan az egész költészetnek! Phidiasokra várt nemcsak Sz. István élete, hanem azokra vár I. Lajos, I. Mátyás, Bethlen Gábor, Hunyadi János, sőt maga a honalapító Árpád is! — Az amerikai költő bátran adhat tragicus életet a holt anyag Washingtonnak és Franklinnak. A ki meghalt, mind költőre vár, hogy mint tragoedia hőse támadjon fel s ítéltessek el ama költő tetszése szerint.

De ugyanazon jog, mely hatalmat ad akárki fiából tragicus személyt alakitnunk, felhatalmaz,

V E G Y E S.

— Az akadémia hétfői ülésében *Trefort* Ágoston tartta emlékbeszédét az 1859-ben, dec. 30-án elhunyt lord Macaulay Tamás, világhírű historicus, mint akadémia külföldi tagja felett. A jeles beszéd, úgy hiszszük, mire e sorok világot látnak már olvasható lesz a nagyobb lapokban. Utána *Henszlmann* I. tag értekezett „nehány oszlopfőről.“ Megmutatta s rajzokkal is világosítá, miképp származott a két fő görög oszlopféjezet, a *domború* vagy *dór* és a *homorú* vagy *korynthi*, az aegyiptusi hasonlókép *domború* vagy *homorú* idomból, melyek egyike a még bimbájában lévő, másika a már kinyitott virág kelyhét utánozza; míg az ioniai csiga-fő alig némi változtatással az assyriai építészetből ment át a görögökébe. Ez utóbbinak, ugymond, nincs constructiv kifejezése; valamint a csiga sem egyéb pusztá diszitménynél, mi abból is megtetszik, hogy nem csak vízszintesen, hanem *függőleg* egymás alá is alkalmaztatott; (ha ez utóbbi nem volna, mi azt vélnők, hogy a csiga a suly alatt legyüremelő és kidudorodó tömeget jelenti;) ellenben a *domború* és *homorú* — *dór* és *korynthi* — oszlopfő egészen constructiv természetű, amaz a nagyobb teher alatt inkább kiduzzadt, ez a kisebb suly alatt fölegyenesező oszloptömeget fejezvé ki. Érdekesen fejtegeté továbbá e két fő oszlopcapitelnek — valamint mellékesen az ionnak is — átmenetét a byzanti, román, szóval a középkori építészetbe; midőn szövetek redőzete s alakjai szolgáltak diszitményi mintául az építészek; ezek közt Sz. István palástja, mely minden valószínűség szerint keleti, és pedig perzsa szövetű. — Majd a titoknok Vambéry I. t. levelét olvasta Stambulból, miszerint a magyar historiára tartozó török kéziratok és ritkább nyomtatványok megvételére bizonyos összeget javasol kirendeltetni; noha az akadémia

hogy comicust faragjunk belőle; mert a szobrásznak nem szab törvényt a márvány darab, hogy szobra minő specialis érzelmet támaszson bennünk! Az elősorolt nagy történeti férfiakat lehetne hát olyanokká idomitni, kik a levélzörgéstől is félnek, s feleségök elől az ágy alá bujnak, kik az országos ügyekre nézve szakácsaiktól kérnek tanácsot; Sz. Istvánnak lehetne körülbelül *Tartuffe* szerepét adni. — Igaz, hogy Istvánban, Mátyásban, Nagy Lajosban, a mint a történet festi, nem lát senki comicumot, de akadhat költő, ki azt mondja: elég ha ő lát, sőt még kötelességének tartaná, ha kisebb nagyobb tapsokban részesülne műve valamelyik színházban, védelmére kelni a tapsolóknak minden kritika ellen.

SALAMON FERENCZ.

(Vége a jövő számban.)

azon előbbi kívánatát, hogy a megvásárlandó könyvek és kéziratok czimsorát előre megküldje, az ottani viszonyoknál fogva nem teljesítheti, mert nem valamely könyvtári készletből, hanem csak alkalmosszerűleg vehet ezt, vagy azt. Határozatba ment, hogy a könyvtári budgetből időről időre vételessék, a mihez épen hozzá jutni. Ezután a titoknok felolvasta még a Széchenyi-szoborra ujabban gyűlt adakozások jegyzékét, s ezzel az ülésnek vége lön.

— Bräuer ur, a pesti főegyház karmestere, a Rákóczi-induló szerzését ismételve *Scholl* nevű katonai karmesternek vindicálja, mint a kinek neve alatt az legelőször megjelent, s közli a darab egész címét (németül): „Kedvelt induló, herczeg Eszterházy cs. k. sorgyalog ezrede számára; szerzette ennek karmestere Scholl Mihály; négykezűleg zongorára tette nemes Decret Fr. Bécs. Pietro Mechette-nél; azelőtt Carlo.“ Évszám nincs föltéve. Ez mind meglehet. Rákóczi-mars és Rákóczi-nóta cím alatt más-más időben különböző zeneszerzemények forogtak; a mi a kérdéses indulót illeti, annak eleje meglehet, hogy *Scholl* compositiója, de trióját a cigányok húzták vala már egy régibb Rákóczi-nóta után is, melynek eleje kesergő volt, triója ellenben a mostani (oláhosba játszó) harczy buzditás. Annyi bizonyos, hogy mást daloltak apáink „Hajh Rákóczi!“ kezdettel, mást húzott ismét a cigány „Rákóczi-kesergő“ néven; megint másról (dallam és dal) van positiv tudomásunk, mely, úgy látszik, nem sokkal a kibujdosás után keletkezett, s balladai mozzanatokon perdül le. Csak jó időt várunk, hogy ez utóbbit megismertessük a közönséggel.

— Az írói segélyegylet javára czélbavett sorsjáték *elháríthatlan* akadályok miatt elmarad.

UJ KÖNYVEK *).

- SÁRKÁNYFOGAK.** Humoristikus gyűjtemény. Irta a *Garabonczás diák*. Illusztrálva 46 képpel. Ára 60 kr. (Pest, szerző tulajdona.)
- ÉRDEKES NOVELLA-GYŰJTEMÉNY** az angol, francia és német irodalom jelesebb műveiből. Fordította *Hang Ferencz*. I, II. kötet. (Laufer és Stolp, Pest.)
- AZ AKADÉMIA IGAZSÁGA.** A közvélemény eleibe terjeszti *Brassai Sámuel*. (Stein, Kolozsvár.)
- LATIN-MAGYAR és MAGYAR-LATIN ZSEBSZÓTÁR,** iskolák használatára. Irta *Holub Mátyás*, bajai tanár. Ára 2 ft. 50 kr. (Schön Jakab tulajdona.)
- SÁROSPATAKI FÜZETEK.** Protestans és tudományos folyóirat stb. Szerkeszti *Antalfi János*. Hatodik évfolyam I. füzet. Előf. ára egész évre 6 ft. *E füzetek 1859-60-61 évi folyamából még néhány teljes példány — együtt 10 ftért — kapható.* — (Sáros-Pataki a főiskola betűivel.)
- BEDÉ ÁDÁM.** Regény. Irta *Eliot György*. Angolból fordította *Salamon Ferencz*. Első kötet 2-dik füzete. Szétküldetik a Kisfaludy-társaság pártolójának. (Emich, Pest, 1861.)
- MAGYARORSZÁG TÖRTÉNELME** különös tekintettel a jogfejlésre. Főtanodai smagán használatul írta *Bocsor István*, történet- és államjogtanár. Első füzet. Ára 1 ft. 20. (Pápa, a főiskola betűivel.)
- MAGYAR NYELVÉSZET.** Szerkeszti *Hunfalvy Pál*. Hatodik évfolyam 5-dik füzete. Előf. Ára 6 füzetnek 5 ft. 25 kr. (Osterlamm, Pest.)
- A rendszeres SZAVALLATTAN** alaprajza. Tankönyvül írta *Mátray Gábor*. Jövedelme a pest-budai zenedében megalapított magyar szavallattanszaki könyvtár gyarapítására fordítatik. Ára füzeve 1 ft. 20. Vásznonkötésben 1 ft. 50. (Trattner-Károlynál, Pest.)
- HELLÉN REMEKIRÓK** magyar fordításban. Hatodik kötet. *Homér Iliása* II, III füzet. Görögből fordította folyó beszédben *Télfy János*. Ára füzetenkint 40 kr. (Lampel, Pest.)
- MYRTUSLOMBOK.** Költeményfüzér. Irta *Pados János*. Ára 1 ft. 80. diszk. 2 ft. 80. (Gyurián, Pest.)
- NÉPISME.** A legjobb források után kidolgozva *Almásy Tihamér* által. Öt könyvatomú képpel. (E cím alatt is: **IFJUSÁGI KÖNYVTÁR VI.** kötet). Ára kötve 1 ft. 80. (Engel és Mandello, Pest.)
- KÉZAI** Simon mester magyar **KRÓNIKÁJA**. Fordította *Szabó Károly*. Ára 1 ft. (Ráth, Pest.)
- ABUSKA.** Csagatajtörök szógyűjtemény. Török kéziratból fordította *Vámbéry Armin*. Előbeszédvel s jegyzetekkel kísérte *Budenz József*. A magyar tudományos akadémia kiadása. (Emich, Pest.)
- A MAGYAR ALKOTMÁNY** történeti kifejlődése. Irta *Molnár Aladár*, ref. főiskolai segédtanár. Első kötet első fele. Ára 1 ft. (Pápa, a ref. főtanoda betűivel.)
- POLITIKA** vagy **ORSZÁGÁSZATTAN**, tekintettel a két művelt világrész államintézményeire és törvényhozására. Rendszeres tan- és kézikönyvül írta *Kautz Gyula* jogtudor stb. *Második fele*. Ára 4 ft. (Heckenast, Pest.)
- MAGYARORSZÁG TÖRTÉNELME.** Irta *Horváth Mihály*. Uj dolgozat. Negyedik kötet. I. Leopold trónra léptétől a szathmári békéig. Ára négy kötetnek 10 ft. (Heckenast, Pest.)
- ISMERETTÁR.** Nélkülözhetlen segédkönyv, mely a történelem, természet s egyéb tudományok és művészet köréből (lehetőleg) minél több érdekes tárgyat és egyéniséget betürosorozatos rendben megismertet. V. kötet. *Ferguson-Hermann*. Ára 1 ft. (Heckenast, Pest.)
- Latin-német-magyar általános TISZTI SZÓTÁR.** Irta *Kelemen Mór* ügyvéd. Átnézte dr. Ballagi Mór, tanár. Ára 50 kr. (Heckenast, Pest.)
- CSALÁDÉLET.** Regény, 2 kötet. Irta *Józsika Julia*. Ára 2 ft. 50 kr. (Heckenast, Pest.)
- A FERTÁLYMÁGNÁSOK.** Regény két kötetben. Irta *Rózsaági Antal*. Ára 2 ft. 50 kr. (Emich, Pest.)
- BESZÉLYEK.** Irta *Deák Farkas*. Két kötet. Ára 2 ft. (Demjén, Kolozsvár.)
- CICERO ÖSSZES LEVELEI** időrendes sorozatban. Fordította, s magyarázó jegyzetekkel, mutatókkal ellátva kiadta *Fábián Gábor*, a magyar tud. akadémia rendes tagja. A Kisfaludy-társaság pártolása mellett. *Második kötet*. Ára 2 ft. (Emich, Pest.)
- Zágoni MIKES Kelemen** törökországi **LEVELEI**. A szerző saját kéziratából életrajzi értekezéssel közli *Toldy Ferencz*. I, II. kötet. (Heckenast, Pest.)
- SZENT LÁSZLÓ KIRÁLY.** Történeti elbeszélés mindkét nembeli ifjuság számára. Irta *Remellay Gusztáv*. I. kötet. (Emich, Pest.)
- MAGYAR ÖSMESÉK** mint hitregék a magyar nép ajkáról véve s a világtörténettel egyeztetve. II-dik kötet. Irta *Balkányi Szabó Lajos*. Ára 80 kr. (Okolicsányi és társa, Debrecen.)
- A kis ANDOR és ZOLTÁN** könyve. Elemi magyar olvasókönyv. Mindkét nemű népiszkolák első és második osztályainak használatára. Irta *Pánczél Ferencz*. Tizenkét csinos fametszetű képpel. Ára kötve 50 kr. (Stein, Kolozsvár.)
- LATIN NYELVTANI SZABÁLYOK** a nevek nemeiről, az igék mult idejéről és hanyatszaváról. Az Alvariféle latin verszet nyomán, a tanodai ifjuság számára írta *Cserkúti József*, k. r. tanár. Ára 15 kr. (Burger, Szeged.)

NYILT LEVELEZÉS.

Azon tisztelt ismeretlen egyéniségeket, kik bennünket versesomaggal örvendeztetnek, igen kérjük, sziveskedjenek a levélsomag egész súlyát bérmentesíteni, nehogy mi a *simplán* feladott levelekért *duplán* és *triplán* fizessünk. Jövöre az ilyeneket visszautasítjuk.

A „Harang“ — repedt egy kissé.

Kolozsvárra, Gy. A küldeményt megkaptam. Szives köszönet!

TARTALOM.

Goethe és Shakespeare. *J. L.* — Az Ember tragédiája. *Szász K.* — Puskinból. *Zilahy K.* — Eredeti székely népdal. — Csak az első szerelem boldogít. *György V.* — Kisfaludy-társaság. — Színház. — Vegyes. — Uj könyvek. — Nyílt levelezés.

*) Hogy ez állandó rovatot minél teljesebbé tehesük, kéretnek a t. kiadó, illetőleg szerző urak, hogy az újonnan megjelenő művekből egy-egy példányt, vagy legalább annak egész címét, hozzánk beküldeni sziveskedjenek. A szerkesztőség.